

PEDRO DIEZ DE ULZURRUN,
sendagilea
(1924-1994)

Euskararen ilunpeko lozorroan Nafarroak izan zuen suspertzaile aipagarrienetakoa galdu du gure herriak. Etsairik ez zuen gizon apal hau agertzen zen beti hizkuntza zaharren aldeko ekintza guztietan arduradun eta gidari etsaigai berldurgarrien aurrean. Bere izenaren ondoan sendagilea zelako aipamena ez da ajola gutxiko betegarria, ez eta ere ohorezko itxurakeria. Baziren bi Pedro Diez de Ulzurrun gerra ondoko garai hartan Nafarroako euskaltzaleen mundu txikian. Biak nahita ez ekintza beretan sartuak, eta euskaltzain urgazleak biak. Apaiza bata, eta sendagilea bestea. Hori dela eta, ezinbestekoa gertatzen zen lanbidearen ezaugarri elkarrengandik berezi beharra. Zeresanik ez etorkizunari begira, ilunpeko mamuak argitasunarekin desagertzen baitira, beharrezkoa da bereizketa.

Pedro Diez de Ulzurrun

Iruñean, 1994ko urriaren 20an hil zen hesteetako minbiziarekin Pedro Diez de Ulzurrun sendagilea. Irunsheme euskaltzale honen familia inguruan bazen abertzalerik eta hartzarotik piztu zitzaion Euskal Herriarekiko atxikimendua eta maitasun sakona. Beto bizileku izan zuen San Anton karrikako etxe eder handian etorri zen mundura Pedro 1924ko abenduaren 27an. Hiriburuko Maristen ikastetxean egin zituen lehen eta bigarren mailako ikasketak. Hauek bukatzean hamasei urte zituen eta ezin zen adinagatik

Unibertsitatean sartu. Aleman edo deutexera eta mekanografia ikasten saiatu zen urte osoan etxetik.

Zaragozan egin zuen Medikuntza ikastaroa, eta amaitu bezain laster Basurtuko eritetxean eman zituen bi urte barne-mediku lanetan. Han egindako ezagupenetatik zetorkion, gero bere emaztea izango zenaren adiskidantza. Prestakuntza burutzeko endokrinologia eta elikadura espezialitateak egin zituen.

Nafarroa mendialdeko euskaldun askok ikasi zuen gaisoaldian Iruñea zaharreko Pedronen etxera bidea. Elkarriketan apala eta izaeraz alai, lasaitasuna pizten zien eriei edozein egoeratan. Lanpeturik bizi zen beti. Bere gizamaila irekia eta jatorra irribarre atsegin batekin agertzen zuen. Ez zuen inoiz adiskide bat iraindu, eta iritzi desberdinekoekin bazekien, giza legez, amor eman gabe bere eskubideak zaintzen. Itzal handiko duintasuna zen berea.

Euskararen alde baliatu zuen bere izen ona. Aurrezki Kutxa Munizipaleko zuzendari zen orduan Miguel Javier Urmeneta, eta beronen bultzadaz, herriz herri haur euskaldunak saritzeari ekin zitzaion 1956an. Oroitzen naiz Jose Agerre zenaren etxean lehenbiziko aldiz egon nintzen bileraz. Liburuz kokahala betetako gela ilunean sartu ginen. *La Voz de Navarra* egunerokoaren zuzendaria zen 1936an falanjeko morroi udinak bulegoan sartu eta atxiloturik eraman zutenean. Norbaiten medioz ez zuten hil, baina Sevillara baztertu zuten atzerriraturik. Euskaltzain oso izanik kargua kentzea, ez zen zigor txikiagoa izan Agerre jaunarentzat.

Haur euskaldunei sariak ematearekin helburu bat lortu nahi zen batez ere: euskarari egotzitako madarikazioa desagertzea: "Orain arte debekatua zen eta orain saritu behar al duzue", esaten zigun jendeak harriturik.

Hamar urtez (1956-1966) burutu zen lan hori eta bigarren ekintza bat etorri zen ondotik: "ez da aski euskara zaindu behar dela errepikatzea, irakurtzeko modurik ez badute", esan zen bilera batean. Honela sortu zen hileroko aldizkari bat, lehenik "Roncesvalles" izenarekin abiatu eta berehala "*Principe de Viana* euskal orria" izan zena. Pedro Diez de Ulzurrun zen zuzendari eta arduradun erabatekoa. Hamahiru bat lagun-tzaile biltzen ginen bere inguruan eta zazpi mila ale banatzen ziren Nafarroan.

Bidea irekirik zegoen, giroa nagusitzen zihoan, eta betiko miruak agertu ziren oitategian. Modu txarrean eta inolako esker oneko hitzik gabe baztertu zuten Diez de Ulzurrun, eta berarekin desagertu zen hasierako taldea. Aitzakia, "Txomin Agirre" nobela sariaren iragarpena erdarazko itzulpenik gabe plazaratu zela. Ez zen lehen aldia; urtero horrela egiten zen. Baina, azalpen ofizialaren azpian bazegokeen beste zerbait. Zurrumurrua alegia, "Ez dok hamairu" taldeak Larraitzen antolatutako gaupasa zaratsuaren aipamena ez omen zen norbaiten gogokoa gertatu.

Pedro Diez de Ulzurrun buru apal itzuli zen etxera, zaratarik gabe, euskaltzaleon amets ederretako umetxoa nola hiltzen zen ikusteko, ustezko abertzaleen eskutan itorik.

Urteotan beste ekintza asko berreskuratu ziren Nafarroan, hala nola Euskal Festak eta Bertsolari txapelketak, azken saioa Iruñeko "Gayarre" antzoki nagusian egin ohi zelarik.

Aita Murieta batzordekidearen "Umeen Deia" eta "Mendiz" baso-gizon euskaldunei zuzendutako orriak ere taldearen dirulaguntza eta bultzadaz plazaratzen ziren. Gutxi aipatu ohi den lana da euskararen irakaskintza euskaldun herrietako eskoletan sartu izana. Ordu Erdiko ikastaroak ematen ziren egunero, Diputazioak berak maisuei sari bat

emanenez. Eta 1973an Urmeneta Diputaziotik atera aurreko lorpen nagusia Erakunde honek "Euskararen aldeko legea" onartzea izan zen, atzetik etorri ziren agintariak denbora luzean zokoraturik gorde bazuten ere. Ofizialtasunaren mailara iritsi zen horrela Nafarroan euskara. Denbora berean sortu ziren lehen ikastolak gurasoen eskutik eta, bere sei seme-alabetan txikiena eskolako adinean baitzen, han zegoen Pedro San Fermin ikastolako gurasoetan.

Diez de Ulzurrun sendagilearen aita Legardakoa zen eta ama Iruñekoa. Galdera da noiz eta nola ikasi zuen euskara hain ongi gizon honek. Nafarroako Diputazioak euskara ikastaroak antolatu zituen Iruñean Francisco Tirapu irakaslearen eskutik, eta hara jo zuen Pedrok 1951an. Lehen kurtsoan hasi omen zen euskara mintzatzen, ordu asko eta ahalegin handiaren bidez.

Aitona Ezkabartekoa zuen Iruñerrian eta hark bai mintzo zuen bertako euskara. Zil-dotz herriko "Perutxena" bere aitonaaren sortetxean euskal sermoien bilduma handia agertu zen. Hogei bat zituen berak eta beste asko A.Irigaraik jaso zituen. *Euskera* aldizkarian argitaratu zuen lan bat "El Catecismo manuscrito de Maquirriain de 1828" izenburuarekin (V, 1960, 377or.).

Hitz gutxitan laburtzekotan bizi oparo baten irudia, euskararen ordu ilunetako mezulari argi eta alaia izan zela esan daiteke. Ez zuen ahoz bakarrik edo egunkarietan arrabots handiko ohiartzuna zuten argazkien ondotik lan egin, isilean eta musutruk baizik. Ezin zitzaion inola ere zalantzatu euskararekiko atxikimendua. Iruñeko egunkaririk zabalkunde gehienekoan asteroko "Nafar Hizkuntzan Orria" zuzendu zuen hainbat urtez. Baina ugazaben euskararenganako zitalkeria sumatu zuenean aurpegia atera zuen eta, giro txarra ikustean, dena bertan behera utzi eta desagertu zen handik.

Nafarroako euskarari dagokion berpizkundean gerra osteko oinarri sendo eta zutabe nagusietakoa izan da Diez de Ulzurrun sendagilea.

Jose M. Satrustegi